

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2501915 Ciències Ambientals	OT	4	0

Professor de contacte

Nom: Nuria Valdovinos Perdices
Correu electrònic: Nuria.Valdovinos@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)
Grup íntegre en anglès: No
Grup íntegre en català: Sí
Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

Per a cursar l'assignatura cal haver aprovat les següents assignatures:

Medi Ambient i Societat

Cartografia i Fotointerpretació

Administració i Polítiques Ambientals

Gestió i Planificació dels Recursos i del Territori

Així mateix es recomana cursar les següents assignatures:

Modelització i Anàlisi de la Informació Geogràfica

Avaluació Ambiental de Plans i Programes

Objectius

ANTECEDENTS

El paisatge ha edevingut una dimensió més a tenir en compte en les polítiques d'ordenació del territori, en l'urbanisme, en la gestió del medi ambient i de protecció del patrimoni. Els instruments d'avaluació ambiental utilitzats en la planificació territorial i urbanística (plans territorials parcials, plans directors territorials i en els urbanístics), en els plans sectorials i, en general, qualsevol figures del planejament de caràcter vinculant consideren criteris, estratègies i principis paisatgístics. Per normativa cal seguir les directrius dels catàlegs del paisatge i tenir en compte les unitats de paisatge i les seves característiques singulars. És és preceptiu elaborar estudis i informes d'impacte i d'integració paisatgística amb motiu de l'execució d'actuacions, projectes d'obres o activitats: la construcció de granges i, en general la inserció d'edificacions agràries en el medi rural, condicionament d'espais exteriors, disseny i ordenació de grans parcs i jardins públics, passejos fluvials i litorals, projectes de restauració de vegetació arbòria i arbustiva, adequació de franges de protecció contra incendis, construcció d'habitatges, plantes de residus, restauració i conversió de canteres, dipòsits miners, obertura de nous accesos, de camins i traçat de noves infraestructures, de línies elèctriques, de parcs eòlics, de desmunts o terraplens, d'aparcaments, projectes d'articulació de nous teixits urbans amb els nuclis

preexistents, etc. Hi ha territoris i ciutats que han elaborat catàlegs, cartes, projectes de gestió, ordenances del paisatge de manera concertada. No només això sinó que també hi ha un interès des de diferents instàncies per abordar el paisatge amb objectius de sensibilització, educació i formació.

Objectius Generals

Els Objectius Generals de l'assignatura Desenvolupament i Ordenació dels Paisatges Urbans i Rural són:

1. Comprendre les dimensions territorials, paisatgístiques i organitzatives dels espais rurals i urbans.
2. Analitzar de forma aprofundida les dinàmiques dels processos de transformació actuals als àmbits rurals i urbans: activitats i processos naturals i humans que intervenen en la configuració dels seus paisatges.
3. Entendre que el paisatge, més enllà d'uns sabers i uns coneixements acadèmics, és una tècnica que possibilita professionalment, per una banda, a establir criteris d'intervenció, de protecció, d'ordenació, de restauració i gestió paisatgística i, per l'altra, a avaluar els territoris en termes de valors (estètica, singularitat, naturalitat), atributs, composició escènica, conca visual, conservabilitat, fragilitat, impacte paisatgístic, avaluació ambiental estratègica, etc.

Objectius Específics

Al finalitzar el curs l'alumne haurà de ser capaç de:

1. Identificar les variables físiques, ecològiques i humanes bàsiques que interactuen en els paisatges urbà i rural i les seves dinàmiques
2. Adquirir les habilitats tècniques i metodològiques per avaluar l'impacte en el paisatge de qualsevol tipus d'actuació en el territori
3. Conèixer els principis i instruments jurídics que tenen vigència davant de qualsevol proposta d'intervenció i afectació del paisatge
4. Adquirir les habilitats tècniques i metodològiques per a dissenyar propostes i alternatives d'integració paisatgística per a qualsevol tipus d'actuació en el territori
5. Conèixer les criteris paisatgístics (físics, morfològics, funcionals, jurídics, etc.) per poder avaluar adequadament diferents alternatives sobre qualsevol actuació i intervenció en el territori i el capacitar per a la presa de decisions davant les diferents opcions i alternatives proposades

Competències

- Analitzar i utilitzar la informació de manera crítica.
- Demostrar iniciativa i adaptar-se a problemes i situacions nous.
- Demostrar interès per la qualitat i la praxi de la qualitat.
- Demostrar un coneixement adequat i utilitzar les eines i els conceptes de les ciències socials més rellevants en medi ambient.
- Transmetre adequadament la informació, de forma verbal, escrita i gràfica, i utilitzant les noves tecnologies de comunicació i informació.
- Treballar amb autonomia.
- Treballar en equip desenvolupant els valors personals quant al tracte social i al treball en grup.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar i interpretar els problemes ambientals per aprofundir en la diagnosi territorial i en els canvis al paisatge.
2. Analitzar i interpretar problemes ambientals per a la planificació territorial.
3. Analitzar i utilitzar la informació de manera crítica.
4. Conèixer les principals característiques del denominat canvi global.

5. Conèixer les principals dinàmiques territorials i del paisatge a Catalunya i Espanya.
6. Demostrar iniciativa i adaptar-se a problemes i situacions nous.
7. Demostrar interès per la qualitat i la praxi de la qualitat.
8. Emprendre les relacions espacials a diferents escales territorials a través de les relacions entre natura i societat, en l'àmbit de la planificació territorial.
9. Reconèixer i explicar les relacions espacials, a diferents escales territorials, de la diversitat física, econòmica, social i cultural dels territoris.
10. Transmetre adequadament la informació, de forma verbal, escrita i gràfica, i utilitzant les noves tecnologies de comunicació i informació.
11. Treballar amb autonomia.
12. Treballar en equip desenvolupant els valors personals quant al tracte social i al treball en grup.
13. Valorar els canvis al paisatge a través de les relacions espacials a diferents escales territorials a través de les relacions entre natura i societat.

Continguts

CONTINGUTS TEÒRICS

Els continguts teòrics estan estructurats de la següent manera:

BLOC 1. Les nocions de desenvolupament, paisatge, urbà i rural

Tema 1. Les definicions de rural i urbà

Tema 2. El debat teòric al voltant de la dicotomia urbà-rural

Tema 3. La noció de paisatge

Tema 4. El paisatge a escala territorial

Tema 5. El màrqueting territorial

BLOC 2. Els paisatges rurals: atributs, valors, dinàmiques de canvi i impactes paisatgístics

Tema 6. La imatge de ruralitat: símbols i iconografia

Tema 7. Els paisatges forestals

Tema 8. Els paisatges agraris

Tema 9. Naturbanització i paisatges protegits

BLOC 3. Els paisatges urbans: atributs, valors, dinàmiques de canvi i impactes paisatgístics

Tema 10. La imatge de la ciutat: símbols i iconografia

Tema 11. La façana i el perfil urbà

Tema 12. El verd urbà i l'espai públic

Tema 13. El paisatge industrial

Tema 15. Els processos de perirurbanització i nous paisatges

Tema 16. La dispersió de la urbanització

BLOC 4. El paisatge com a projecte i la política de paisatge: instruments i modalitats d'intervenció

Tema 17. El Conveni Europeu del paisatge i la Llei 8/2005 i el Reglament de protecció, gestió i ordenació del paisatge

Tema 18. Planejament vigent i instruments del paisatge: els instruments de reconeixement, els instruments de gestió, els instruments de sensibilització

Tema 19. El concepte d'integració paisatgística. Els estudis d'impacte i integració paisatgística

CONTINGUTS PRÀCTICS

Els continguts pràctics estan orientats a la resolució a l'aula de casos pràctics. Es tractaran exemples vinculats a la pràctica professional i, més concretament, casos que formen part dels estudis d'impacte i d'actuacions d'integració paisatgística: construccions de granges, condicionament d'espais exteriors, jardins, habitatges, planta de residus, obertura de camins d'accessos, parcs eòlics, restauració i conversió de canteres, zones inundables, projectes de restauració de vegetació arbòria i arbustiva, disseny i ordenació de grans parcs i jardins públics, passejos fluvials i litorals, condicions tècniques d'adequació a les franges de protecció contra incendis (mesures per tal d'evitar els efectes dels incendis forestals en teixits urbans de baixa densitat, edificacions i instal·lacions aïllades i sense continuïtat amb la trama urbana dins dels plans de prevenció de risc d'incendi).

Metodologia

Les activitats docents de l'assignatura s'estructuren de la següent manera:

Classes de teoria

Classes magistrals: exposicions per part del professor incentivant el debat i la participació dels estudiants

Exercicis dirigits a l'aula: sessions de treball cooperatiu per tal d'il·lustrar i complementar l'exposició d'alguns temes

Exposició dels estudiants: presentació per part dels estudiants dels resultats del treball en grup

Classes de problemes

Resolució de casos pràctics: sessions de treball cooperatiu que requeriran una preparació prèvia. Es tracta d'exercicis curts proposats a classe basats en estudis de casos que consistiran en explorar i revisar microprojectes de parcs i jardins, de millora paisatgística, de rehabilitació de boscos, de recuperació d'espais obsolets i àrees marginals, documents de bones pràctiques, etc.

Treball en grup: per grups, els estudiants elaboraran un treball que té com a objectiu aprendre la metodologia dels estudis d'impacte i d'integració paisatgística. Els estudis d'impacte i d'integració paisatgística són documents tècnics que contenen una sèrie d'especificacions tècniques i estan destinats a considerar les conseqüències que té sobre el paisatge l'execució d'actuacions, projectes d'obres o activitats i a exposar els criteris adoptats per a la seva integració.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals (classes de teoria)	30	1,2	1, 2, 3, 4, 5, 9, 13
Exercicis dirigits a l'aula (classes de teoria)	1,5	0,06	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13
Exposicions dels alumnes (classes de teoria)	3,5	0,14	1, 2, 3, 6, 7, 10, 11, 13
Resolució de casos pràctics (classes de problemes)	20	0,8	1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13

Tipus: Supervisades

Treball en grup	12,25	0,49	1, 2, 3, 6, 7, 10, 12, 13
Tutories en grup	5	0,2	1, 2, 3, 6, 7, 10, 13

Tipus: Autònomes

Cerca d'informació	15	0,6	3, 6, 7, 11, 12
Estudi personal	31	1,24	1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 13
Lectura	30	1,2	1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 13

Avaluació

L'assignatura s'avaluarà d'acord amb els següents exercicis previstos:

Exàmens (50%)

Treball en grup (40%)

Participació (10%)

Es realitzarà una avaluació continuada de dos exàmens parcials. Està prevista una reavaluació final que consistirà en l'examen dels continguts teòrics

La participació serà avaluada a partir de valoracions com l'assistència a classe, l'entrega puntual dels exercicis proposats i la participació en els debats a classe

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Casos pràctics	40%	0	0	1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 12, 13
exàmens	50%	1,75	0,07	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11
Participació	10%	0	0	2, 6, 7, 9, 10, 11, 13

Bibliografia**Bibliografia general bàsica**

- Amidon, Jane (2003), Paisajes radicales. Reinventar el espacio exterior, Barcelona, Art Blume.
- Arias Abellán, Jesús; Fourneau, Francis (eds.) (1998), El paisaje mediterráneo, Granada, Universidad de Granada.

- Arias Sierra, Pablo (2003), *Periferias y nueva ciudad. El problema del paisaje en los procesos de dispersión urbana*, Sevilla, Universidad de Sevilla.
- Battle, Enric (2011), *El jardín de la metrópoli. Del paisaje romántico al espacio libre para una ciudad sostenible*, Barcelona, Gustavo Gili.
- Baudry, Jacques; Burel, Françoise (2002), *Ecología del paisaje: conceptos, métodos y aplicaciones*, Madrid, Mundiprensa.
- Baudry, Patrick; Paquot, Thierry (2003), *L'Urbain et ses imaginaires*, Pessac, Maison des sciences de l'homme d'Aquitaine.
- Bishop, Ian D.; Lange, Eckart (eds.) (2005), *Visualization in landscape and environmental planning: Technology and applications*, London, Taylor & Francis.
- Blake, James; James Blaque Associates (2013), *An Introduction to Landscape and Garden Design and Practice*, Farnham, Surrey, Burlington, VT, Ashgate.
- Busquets, Jaume; Cortina, Albert (eds.) (2008), *Gestión del paisaje. Manual de protección, gestión y ordenación del paisaje*, Barcelona, Editorial Ariel.
- Camporesi, Piero (1995), *Les Belles contrées: naissance du paysage italien*, Paris, Promeneur.
- Capel, Horacio (2002), *La morfología de las ciudades, Vol I: Sociedad, cultura y paisaje urbano*, Barcelona, Ediciones del Serbal.
- Copeta, C.; Lois, R. (eds.); (2009), *Geografía, paisaje e identidad*, Madrid, Editorial Biblioteca Nueva.
- Corbin, Alain (1993), *El territorio del vacío*, Barcelona, Mondadori.
- Corbin, Alain (1994), *Les Cloches de la terre: paysage sonore et culture sensible dans les campagnes au XIXe siècle*, Paris, Albin Michel.
- Cosgrove, Denis; Daniels, Stephen (eds.) (1989), *The Iconography of landscape: essays on the symbolic representation, design and use of past environments*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Delgado Viñas, Carmen; Juaristi Linacero, Joseba; Torné Fernández, Sergio (2012), *Ciudades y paisajes urbanos en el siglo XXI*, Santander, Express Publishing.
- Dowler, Lorraine; Carubia, Josephine; Szczygiel, Bonj (2005); *Gender and landscape: renegotiating morality and space*, London, Routledge.
- Egoz, Shelley, Makhzoumi, Jala; Pungetti, Gloria (2011), *The right to landscape: contesting landscape and human rights*, Farnham, Surrey; Burlington, VT, Ashgate.
- Garrabou, R.; Naredo, J.M. (eds.) (2008), *El paisaje en perspectiva histórica. Formación y transformación del paisaje en el mundo mediterráneo*, Zaragoza, Prensas Universitarias de Zaragoza.
- Gómez Alzate, Adriana; Londoño López, Felipe César (2011), *Paisajes y nuevos territorios (en red): cartografías e interacciones en entornos visuales y virtuales*, Rubí, Anthropos; Caldas, Colombia, Universidad de Caldas, Instituto de Investigaciones en Ciencias Sociales y Humanas.
- Grand-Carteret, John (1903-1904), *La Montagne à travers les ages: role joué par elle: façon dont elle a été vue*, Grenoble, H. Falque et F. Perrin.
- Howard, Peter (2011), *An Introduction to landscape*, Farnham; Burlington, VT, Ashgate.
- Jackson, John Brinckerhoff (2010), *Descubriendo en paisaje autóctono*, Madrid, Biblioteca Nueva
- Janowski; Ingold, Tim (2012), *Imagining Landscapes. Past, Present and Future*, Abingdon, Oxon; New York, Routledge.
- Jolivet, Catherine (2009), *Landscape, art and identity in 1950s Britain*, Farnham, Surrey, Burlington, VT, Ashgate.
- Latarjet, B.; Hers, F. (1989) *Paysages Photographiques. En France les années quatre-vingt. La Mission Photographique de la Datar (1984-1989)*, Paris, Hazan.
- Latarjet, Bernard; Trülzsch, Holger (1985), *Paysages Photographiques: la mission photographique de la DATAR: travaux en curs 1984/1985*, Paris, Hazan.

- Llop, Carles (2009), Paisatges en transformació. Intervenció i gestió paisatgístiques, Barcelona, Diputació de Barcelona.
- Luna, Toni; Valverde, Isabel (dir.) (2011), Teoría y paisaje: reflexiones desde miradas interdisciplinarias, Barcelona, Observatorio del Paisaje, Universidad Pompeu Fabra.
- Maderuelo, J. (2005), El paisaje: génesis de un concepto, Madrid, Adaba Editores.
- Maderuelo, Javier (dir.) (2006), Paisaje y pensamiento, Madrid, Adaba Editores.
- Maderuelo, Javier (dir.) (2008); Paisaje y territorio, Abada, Editores.
- Martínez de Pisón, Eduardo; Ortega Cantero, Nicolás (eds.) (2010), Los valores del paisaje, Madrid, Universidad Autónoma de Madrid.
- Martínez de Pisón, Eduardo; Tomás Ricard (2012), Más allá del Everest. Las montañas escondidas de Asia. Del Amne Machin al Minya Konka, Barcelona, Desnivel.
- Mata Olmo, Rafael; Tarroja Coscuela, Alexandre (coord.), (2006), El paisaje y la gestión del territorio. Criterios paisajísticos en la ordenación del territorio y el urbanismo, Barcelona, Diputación Provincial de Barcelona.
- Mata, Rafael; Doménech, Martí (2003), El paisaje y la gestión del territorio, Barcelona, Universidad Internacional Menéndez Pelayo de Barcelona, Diputación de Barcelona.
- Mitraisinovic, Miodrag (2006), Total landscape, Theme Parks, Public Space, Farnham; Burlington, VT, Ashgate.
- Moya Pellitero, Ana M^a (2011), La percepción del paisaje urbano, Madrid, Editorial Biblioteca Nueva.
- Navés i Viñas, Francesc et al. (2005), Arquitectura del paisaje rural: de la Península Ibérica, Islas Baleares y Canarias, Barcelona, Omega.
- Nogué i Font, Joan; Sala i Martí, Pere; Departamento de Política Territorial y Obras Públicas (eds.) (2010), Catàleg de paisatge. Les Terres de Lleida, Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departamento de Política Territorial y Obras Públicas.
- Nogué i Font, Joan; Sala i Martí, Pere; Departamento de Territorio y Sostenibilidad y Asociación Empresarial Química de Tarragona (eds.) (2012), Catàleg de paisatge. Camp de Tarragona. Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departamento de Territorio y Sostenibilidad.
- Nogué, J.; Puigbert, L.; Bretcha, G. (eds.) (2008), Paisatge i salut, Olot, Observatori del Paisatge.
- Nogué, Joan (2009), Entre paisajes, Barcelona, Àmbit.
- Nogué, Joan (ed.) (2008), El paisaje en la cultura contemporánea, Madrid, Biblioteca Nueva.
- Nogué, Joan; Puigbert, Laura; Bretcha, Gemma (eds.) (2009), Indicadors de paisatge. Reptes i Perspectives, Olot, Observatori del Paisaje de Catalunya, Barcelona, Obra Social de Caixa de Catalunya (Plecs de Paisatge; Eines 1).
- Nogué, Joan; Puigbert, Laura; Bretcha, Gemma (eds.) (2009); Indicadors de paisatge. Reptes i perspectives, Olot, Observatori del Paisatge de Catalunya.
- Nogué, Joan; Puigbert, Laura; Bretcha, Gemma, Losantos, Ágata (eds.) (2012), Franges. Els paisatges de la perifèria, Olot, Observatori del Paisatge (Plecs de Paisatge; Reflexions, 3).
- Ortega Cantero, Nicolás (coord.) (2004), Naturaleza y cultura del paisaje, Madrid, Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid.
- Pillet, Félix; Cañizares, María del Carmen; Raúl Ruiz, Ángel (eds.) (2010), Territorio, paisaje y sostenibilidad: un mundo cambiante, Barcelona, El Serbal.
- Roca, Zoran; Claval Paul; Agnew, John (2011), Landscapes, identities and Development , Farnham; Burlington, VT, Ashgate.
- Roger, Alain (2000), Breu tractat del paisatge. Història de la invenció del paisatge, Barcelona, La Campana.
- Rougerie, Gabriel; Beroutchachili, Nicolas (1991); Géosystèmes et paysages: bilan et méthodes, Paris, Armand Colin.

Venturi Ferriolo, M. (2002), Etiche del paesaggio. Il progetto del mondo umano, Roma, Riunti.
Wylie, John (2007), Landscape, Milton Park, Abingdon, Oxon; New York, Routledge.
Zoido, Florencio; Venegas, Carmen (2002), Paisaje y ordenación del territorio, Junta de Andalucía, Fundación Duques de Soria.

Enllaços d'interès

www.catpaisatge.net (Observatori del paisatge)

www.gencat.cat (Departament de Territori i Sostenibilitat)

www.paysmed.net (El portal de los paisajes del Mediterráneo)